JOURNAL OF A New Approach in Teaching and Learning
Research Center of Knowledge-based Businesses & Resource Management Studies
https://www.jnael.ir
Volume 1, Issue 3, Autumn 2025, Pages 61 to 70
eISSN: 3150-4078
Original Article (Quantitative)

The Role of Emotional Intelligence in the Relationship between Social Media Use and Academic Adjustment among Eleventh-Grade Students

Mohtaram Rajabi [1], Talebali Pourshariech [2], Sara Alizadeh [3]

1. M.A. in Psychology, Department of Psychology, Farvardin Institute of Higher Education, Qaem Shahr, Iran.
2. PhD in Psychology, Lincoln University, Malaysia.
3. Department of Psychology, Behshahr Branch, Islamic Azad University, Behshahr, Iran.

Receive:
13 July 2025
Revise:
19 August 2025
Accept:
24 October 2025

Keywords:
Social Media Use, Emotional Intelligence, Academic Adjustment, Eleventh-Grade Students, Sari

Abstract

The present study aimed to examine the role of emotional intelligence in the relationship between social media use and academic adjustment among eleventh-grade students in Sari. In terms of its objective, the study was applied in nature, and in terms of methodology, it employed a descriptive correlational design. The statistical population consisted of all eleventh-grade students in Sari during the 2024–2025 academic year. The sample size was determined based on the Krejcie and Morgan table and selected using multistage cluster random sampling.The data collection instruments included the Social Media Use Questionnaire developed by Li et al. (2005), the Schutte Emotional Intelligence Scale developed by Schutte et al. (1998), and the Sinha and Singh Academic Adjustment Inventory (1993). The data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistical methods, including Pearson's correlation coefficient, regression analysis, and mediation analysis to examine the mediating role of emotional intelligence, using SPSS version 21.The findings showed a significant negative relationship between social media use and academic adjustment. A significant negative relationship was also found between social media use and emotional intelligence, whereas emotional intelligence was positively and significantly associated with academic adjustment. The results of the analyses indicated that emotional intelligence played a significant mediating role in the relationship between social media use and academic adjustment. Specifically, higher levels of emotional intelligence could explain part of the negative effect of excessive social media use on academic adjustment. Therefore, strengthening emotional intelligence skills among students may help reduce the adverse consequences of inappropriate social media use and promote their academic adjustment.

Please cite this article as (APA): Rajabi, M., Pourshariech, T. & Alizadeh, S. (2025). The Role of Emotional Intelligence in the Relationship between Social Media Use and Academic Adjustment among Eleventh-Grade Students. *New Approach in Teaching and Learning*, *1*(3), 61-70.

https://doi.org/10.22034/jnael.2025.251144

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business. This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Publisher: Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business

Corresponding Author: Talebali Pourshariech | **Email:** dr.pourshariech@gmail.com

فصلنامه رهیافتی نو در آموزش و یادگیری
https://www.jnael.ir
دوره ۱، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۴، صفحات ۶۱ تا ۷۰
علمی پژوهشی (کمی)
eISSN: 3150-4078

بررسی نقش هوش هیجانی در ارتباط بین استفاده از سوشال مدیا و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان پایه یازدهم

محترم رجبی[۱]، طالبعلی پورشریعه[۲]، سارا علیزاده[۳]

۱. کارشناس ارشد، گروه روانشناسی، مؤسسه آموزش عالی فروردین، قائم شهر، ایران.

۲. دکتری روانشناسی، دانشگاه لینکلن، مالزی.

۳. گروه روانشناسی، واحد بهشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بهشهر، ایران.

تاریخ دریافت:
۲۲ تیر ۱۴۰۴
تاریخ بازنگری:
۲۸ مرداد ۱۴۰۴
تاریخ پذیرش:
۰۲ آبان ۱۴۰۴

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی نقش هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری بود. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش را تمامی دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری در سال تحصیلی ۱۴۰۴–۱۴۰۳ تشکیل دادند. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان تعیین و به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شد. ابزارهای گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه استفاده از فضای مجازی لی و همکاران (۲۰۰۵)، پرسشنامه هوش هیجانی شوت و همکاران (۱۹۹۸) و پرسشنامه سازگاری تحصیلی سینها و سینگ (۱۹۹۳) بود. داده‌ها با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و آزمون‌های آمار استنباطی شامل ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون و تحلیل نقش میانجی هوش هیجانی با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین میزان استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین، بین استفاده از فضای مجازی و هوش هیجانی رابطه منفی و معنادار و بین هوش هیجانی و سازگاری تحصیلی رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد. نتایج تحلیل‌ها بیانگر آن بود که هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی نقش معناداری ایفا می‌کند؛ به‌گونه‌ای که افزایش هوش هیجانی می‌تواند بخشی از اثر منفی استفاده افراطی از فضای مجازی بر سازگاری تحصیلی را تبیین کند. بر این اساس، تقویت مهارت‌های هوش هیجانی در دانش‌آموزان می‌تواند به کاهش پیامدهای منفی استفاده نامناسب از فضای مجازی و ارتقای سازگاری تحصیلی آنان کمک کند.

کلید واژه‌ها:
استفاده از فضای مجازی،
هوش هیجانی،
سازگاری تحصیلی،
دانش‌آموزان پایه یازدهم،
شهرستان ساری.

لطفاً به این مقاله استناد کنید (APA): رجبی، محترم، پورشریعه، طالبعلی و علیزاده، سارا. (۱۴۰۴). بررسی نقش هوش هیجانی در ارتباط بین استفاده از سوشال مدیا و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان پایه یازدهم. *فصلنامه رهیافتی نو در آموزش و یادگیری*، ۱(۳)، ۶۱-۷۰.

https://doi.org/10.22034/jnael.2025.251144

Authors retain the copyright and full publishing rights.
Published by Research Center of Resource Management Studies and Knowledge-Based Business.
This article is an open access article licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ناشر: مرکز پژوهشی مطالعات مدیریت منابع و کسب و کار دانش محور

نویسنده مسئول: طالبعلی پورشریعه
ایمیل: dr.pourshariehe@gmail.com

مقدمه

در دهه‌های اخیر، گسترش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و توسعه روزافزون فضای مجازی، شیوه زندگی، ارتباطات و فرآیند یادگیری افراد را به طور چشمگیری دگرگون کرده است. نوجوانان به عنوان یکی از مهم‌ترین کاربران فضای مجازی، بخش قابل توجهی از زمان خود را در شبکه‌های اجتماعی، پیام‌رسان‌ها، بازی‌های آنلاین و سایر بسترهای دیجیتال سپری می‌کنند. این فضا علاوه بر فراهم ساختن فرصت‌های آموزشی، ارتباطی و فرهنگی، چالش‌هایی را نیز در زمینه‌های تحصیلی، روان‌شناختی و اجتماعی ایجاد کرده است. ازاین‌رو، بررسی پیامدهای استفاده از فضای مجازی بر ابعاد مختلف رشد دانش‌آموزان، به یکی از موضوعات مهم پژوهش‌های علوم تربیتی و روان‌شناسی تبدیل شده است (سینایی، ۱۴۰۰). فضای مجازی می‌تواند بستری مناسب برای دسترسی آسان به منابع آموزشی، یادگیری تعاملی، توسعه مهارت‌های فردی و برقراری ارتباط مؤثر با معلمان و همسالان فراهم آورد. بهره‌گیری صحیح از فناوری‌های آموزشی، کلاس‌های مجازی و نرم‌افزارهای یادگیری، زمینه ارتقای کیفیت آموزش و افزایش انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان را فراهم می‌کند (احمدی، ۱۴۰۰). با این حال، استفاده افراطی و غیرهدفمند از فضای مجازی می‌تواند با کاهش تمرکز، افت عملکرد تحصیلی، اختلال در خواب، کاهش تعاملات اجتماعی و افزایش مشکلات هیجانی همراه باشد و در نهایت بر سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر منفی بگذارد (حنیفی، ۱۳۹۸؛ مسعودنیا، ۱۳۹۸). یکی از متغیرهای مهمی که می‌تواند در تبیین پیامدهای استفاده از فضای مجازی نقش داشته باشد، هوش هیجانی است. هوش هیجانی به توانایی ادراک، درک، تنظیم و مدیریت هیجان‌های خود و دیگران اشاره دارد و یکی از عوامل مؤثر در موفقیت تحصیلی، سلامت روان و روابط اجتماعی محسوب می‌شود. پژوهش‌ها نشان داده‌اند دانش‌آموزانی که از هوش هیجانی بالاتری برخوردارند، توانایی بیشتری در مدیریت استرس، کنترل هیجان‌ها، حل مسئله، برقراری روابط مؤثر و مقابله با فشارهای تحصیلی دارند؛ در نتیجه، سازگاری بیشتری با محیط مدرسه از خود نشان می‌دهند (بچم[1]، ۲۰۱۸). از سوی دیگر، سازگاری تحصیلی یکی از شاخص‌های مهم موفقیت آموزشی است که به توانایی دانش‌آموز در انطباق با محیط آموزشی، انجام مسئولیت‌های تحصیلی، برقراری روابط مناسب با معلمان و همکلاسی‌ها و مقابله با چالش‌های آموزشی اشاره دارد. دانش‌آموزانی که از سازگاری تحصیلی مطلوبی برخوردارند، انگیزه بیشتری برای یادگیری دارند، در برابر مشکلات آموزشی انعطاف‌پذیرتر هستند و عملکرد تحصیلی موفق‌تری را تجربه می‌کنند (دریر[2]، ۲۰۱۲). پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که استفاده بیش از حد از فضای مجازی می‌تواند با کاهش هوش هیجانی و افت سازگاری تحصیلی همراه باشد؛ در مقابل، هوش هیجانی بالا ممکن است اثرات منفی استفاده افراطی از فضای مجازی را کاهش داده و زمینه سازگاری بهتر دانش‌آموزان با محیط آموزشی را فراهم کند. از این منظر، هوش هیجانی می‌تواند به عنوان یک متغیر میانجی، رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی را تبیین کند. با وجود انجام پژوهش‌های متعدد در زمینه استفاده از فضای مجازی، هنوز مطالعات اندکی به بررسی همزمان این سه متغیر و نقش میانجی هوش هیجانی در میان دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم پرداخته‌اند. با توجه به اهمیت پایه یازدهم به عنوان یکی از مقاطع حساس و سرنوشت‌ساز

1. Bachem
2. Driwer

نظام آموزشی و نیز گسترش استفاده از فضای مجازی در میان نوجوانان، بررسی عوامل مؤثر بر سازگاری تحصیلی آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همچنین، ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی هر منطقه می‌تواند بر الگوی استفاده از فضای مجازی و پیامدهای آن تأثیرگذار باشد؛ ازاین‌رو، انجام پژوهش در میان دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری می‌تواند یافته‌های ارزشمندی برای برنامه‌ریزان آموزشی، مدیران مدارس، مشاوران و خانواده‌ها فراهم آورد. بر این اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری انجام می‌شود و در پی پاسخ به این پرسش اساسی است که آیا هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری نقش معناداری ایفا می‌کند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی از نوع همبستگی است؛ زیرا هدف آن بررسی نقش هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری می‌باشد. این پژوهش در محیط طبیعی و بدون هیچ‌گونه دستکاری میدانی یا آزمایشگاهی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان پایه یازدهم مدارس متوسطه دوم شهرستان ساری در سال تحصیلی ۰۴-۱۴۰۳ بود. بر اساس آمار اداره آموزش و پرورش شهرستان ساری، تعداد این دانش‌آموزان حدود ۲٬۴۰۰ نفر در مدارس متوسطه دوم شهرستان بود. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان (1970) ۳۳۱ نفر برآورد شد؛ با این حال، با توجه به محدودیت‌های اجرایی و احتمال ریزش نمونه، ۲۸۰ نفر به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای به عنوان نمونه نهایی پژوهش انتخاب شدند. بدین منظور، ابتدا تعدادی از مدارس متوسطه دوم شهرستان ساری به‌صورت تصادفی انتخاب شد. سپس از هر مدرسه چند کلاس پایه یازدهم به‌صورت تصادفی برگزیده شد و تمامی دانش‌آموزان حاضر در کلاس‌های منتخب در پژوهش شرکت کردند. در مجموع ۳۱۰ پرسشنامه بین دانش‌آموزان توزیع شد که پس از بررسی، ۲۸۰ پرسشنامه به‌طور کامل تکمیل شده و قابل تحلیل تشخیص داده شد. برای گردآوری داده‌ها از سه پرسشنامه استاندارد شامل پرسشنامه استفاده از فضای مجازی لی و همکاران (۲۰۰۵)، پرسشنامه هوش هیجانی شوت و همکاران (۱۹۹۸) و پرسشنامه سازگاری تحصیلی سینها و سینگ (۱۹۹۳) استفاده شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌ها کدگذاری و با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

در بخش آمار توصیفی، شاخص‌هایی مانند فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمرات برای توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای پژوهش محاسبه شد. در بخش آمار استنباطی نیز برای بررسی روابط بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون و به‌منظور بررسی نقش هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی از تحلیل رگرسیون و آزمون نقش میانجی استفاده شد. سطح معناداری آزمون‌ها در تمامی تحلیل‌ها ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

ابزار گردآوری اطلاعات

پرسشنامه سازگاری تحصیلی: پرسشنامه سازگاری تحصیلی توسط سینها و سینگ (1993) با هدف سنجش میزان سازگاری دانش‌آموزان با محیط آموزشی طراحی شده است. این ابزار یکی از پرکاربردترین پرسشنامه‌های سنجش سازگاری تحصیلی است و توانایی دانش‌آموز را در انطباق با شرایط آموزشی، پذیرش قوانین مدرسه، انجام مسئولیت‌های تحصیلی، علاقه به یادگیری، تعامل با معلمان و همکلاسی‌ها و مقابله با مشکلات آموزشی ارزیابی می‌کند. این پرسشنامه شامل 19گویه است که پاسخ‌ها به صورت دو گزینه‌ای (بله/خیر) ارائه می‌شود. هر پاسخ بر اساس کلید نمره‌گذاری، نمره صفر یا یک دریافت می‌کند و مجموع نمرات، میزان سازگاری تحصیلی فرد را نشان می‌دهد. نمرات بالاتر بیانگر سازگاری تحصیلی بیشتر و نمرات پایین‌تر نشان‌دهنده مشکلات بیشتر در سازگاری با محیط آموزشی است. این پرسشنامه تاکنون در پژوهش‌های متعددی در ایران مورد استفاده قرار گرفته و ویژگی‌های روان‌سنجی مطلوبی از خود نشان داده است. ناصرقلی بافقی (۱۳۹۲) روایی صوری این ابزار را 0/78گزارش کرده است. همچنین پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ 0/91به دست آمده که نشان‌دهنده همسانی درونی بسیار مطلوب پرسشنامه است.

پرسشنامه هوش هیجانی: پرسشنامه هوش هیجانی توسط شوت و همکاران (۱۹۹۸) و براساس مدل هوش هیجانی سالووی و مه یر (۱۹۹۷) ساخته شده است. این پرسشنامه شامل ۳۳ سوال پنج گزینه ای با مقیاس لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) است و شامل ۵ مولفه شناخت عواطف شخصی، به کاربستن درست هیجان ها، برانگیختگی خود، شناخت عواطف دیگران و برقراری ارتباط با دیگران می باشد. با جمع نمرات سوالات هر مولفه نمره آن مولفه به دست می آید که رنج نمره برای هر سوال بین ۱ تا ۵ است. شوت و همکاران روایی پرسشنامه را مناسب ذکر کرده اند. هم سانی درونی پرسش‌های آزمون بر حس ضریب آلفای کرونباخ از ۸۴٪ تا ۹۰٪ گزارش شده است. شهنی ییلاق (۱۳۸۸) در نمونه ی فارسی این پرسشنامه، آلفای کرونباخ را از ۸۸٪ تا ۹۱٪ به دست آورده است. مکی آبادی (۱۳۸۹) روایی صوری و پایایی به روش آلفای کرونباخ پرسشنامه هوش هیجانی را ۰/۸۷۳ و ۰/۷۸۵ اعلام کرده است. همچنین پایایی مولفه هارا بر اساس جدول ۱ بدست آورده است.

جدول ۱: پایایی مولفه های پرسشنامه ی هوش هیجانی

ابعاد	تعداد سوالات	ضریب آلفا
شناخت عواطف شخصی	۱-۶	۰۷۵
به کاربستن درست هیجان ها	۷-۱۱	۰/۷۶
برانگیختگی خود	۱۲-۱۶	۰/۷۵
شناخت عواطف دیگران	۱۷-۲۲	۰/۷۷
برقراری ارتباط با دیگران	۲۳-۲۷	۰/۷۷
هوش هیجانی	۱-۲۷	۰/۷۸

پرسشنامه استفاده از فضای مجازی: پرسشنامه استاندارد دنیای مجازی توسط لی و همکاران در سال ۲۰۰۵ طراحی شده است و دارای ۲۱ سوال در ۷ بعد می باشد. فضای مجازی برای نخستین بار توسط ویلیام گیمسبون- نویسنده کانادایی رمان های علمی- تخیلی- در سال ۱۹۸۲ مورد استفاده قرار گرفت. در این پژوهش منظور از دنیای مجازی نمره ای است که کارکنان به سوالات ۲۱ گویه ای پرسشنامۀ دنیای مجازی می دهند. در زمینه روایی و پایایی پرسشنامه: در پژوهش مهدیخانی (۱۳۸۹) بین خرده مقیاس های پرسشنامه دنیای مجازی همبستگی مثبت و منفی مشاهده شد که بیانگر روایی همگرا و واگرای مطلوب این پرسشنامه می باشد. همچنین پایائی پرسشنامه یا قابلیت اعتماد آن با استفاده از روش اندازه گیری آلفای کرونباخ محاسبه شد. معمولاً دامنه ضریب اعتماد آلفای کرونباخ[1] از صفر (۰) به معنای عدم پایداری، تا مثبت یک (+۱) به معنای پایائی کامل قرار می گیرد و هر چه مقدار بدست آمده به عدد مثبت یک نزدیکتر باشد قابلیت اعتماد پرسشنامه بیشتر می شود. آلفای کرونباخ برای پرسشنامه دنیای مجازی ۷۸۴/. می باشد.

یافته ها

داده‌ها و اطلاعات گردآوری‌شده در این پژوهش، در ابتدا به‌صورت خام بوده و نیازمند پردازش و تحلیل هستند تا معنا و کاربرد علمی پیدا کنند. بدیهی است که داده‌های خام به تنهایی قابل استفاده در تصمیم‌گیری‌های آموزشی و مدیریتی نیستند و باید با استفاده از ابزارهای آماری مناسب مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرند. از این رو، در پژوهش حاضر داده‌ها پس از گردآوری، کدگذاری و ورود به نرم‌افزار، با بهره‌گیری از روش‌های آماری مورد بررسی قرار گرفتند تا نتایج حاصل بتوانند به‌صورت کاربردی در اختیار مدیران، مشاوران و تصمیم‌گیرندگان حوزه آموزش قرار گیرند. بر همین اساس، آزمون‌های آماری به‌عنوان ابزار مناسب برای تحلیل داده‌ها انتخاب و به کار گرفته شده‌اند.

جدول۲ شاخص های توصیفی متغیرهای

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	کمترین نمره	بیشترین نمره	چولگی	کشیدگی
استفاده از فضای مجازی	۲۸۰	۹۴/۵۲	۳/۴۱	۸۵	۱۰۳	-۰/۴۷	۰/۰۷
هوش هیجانی	۲۸۰	۹۸/۱۹	۲/۰۷	۹۲	۱۰۸	-۰/۴۰	۰/۰۱۱
سازگاری تحصیلی	۲۸۰	۸/۳۶	۱/۰۸	۶	۱۰	-۰/۲۱	-۰/۷۷

با توجه به جدول (۳) داده‌های توصیفی حاصل از میانگین و انحراف استاندارد متغیر های پژوهش را نشان می دهد. میانگین و انحراف معیار استفاده از فضای مجازی در دانش آموزان برابر ۹۴/۵۲±۳/۴۱، میانگین و انحراف معیار هوش هیجانی برابر ۹۸/۱۹±۲/۰۷، میانگین و انحراف معیار سازگاری تحصیلی برابر ۱/۰۸ ±۸/۳۶ می باشد. برای بررسی توزیع نرمال داده ها از آزمون شاپیروویلکز بهره برده شد که در کلیه متغیرهای پژوهش بزرگتر از سطح خطا ۰/۰۵ می باشد. با

1. Cronbach's Alpha

توجه به مقدارP و عدم رد فرضیه صفر، توزیع داده ها منطبق بر توزیع نرمال قلمداد می‌گردد. در آزمون فرضیات پژوهش از آزمونهای پارامتریک استفاده شده است.

جدول ۵: آزمون های معنی داری برای مدل کامل تحلیل همبستگی کانونی

	منبع تغییرات	مقدار آماره آزمون	مقدارF	درجه فرض آزادی	درجه آزادی خطا	سطح معنی‌داری
اثر گروه	اثر پیلای	۰/۳۳	۹۲/۴۸	۲	۲۸۰	۰/۰۰۰
	اثر هوتلینگ	۰/۵۱	۹۲/۴۸	۲	۲۸۰	۰/۰۰۰
	لامبدا-ویلکز	۰/۶۶	۹۲/۴۸	۲	۲۸۰	۰/۰۰۰
	بزرگترین ریشه روی	۰/۳۳	–	–	–	۰/۰۰۰

همانطور که مشاهده می شود معنی داری مقدار لامبدای ویلکر (λ = ۰/۵۱ ,۹۲/۴۸ =F,p<0/000) نشان می دهد که با احتمال ۹۹ درصد بین دو مجموعه متغیر همبستگی کانونی وجود دارد. البته لامبدای ویلکر مقدار واریانسی را نشان می دهد که با مدل تبیین نمی شود. در نتیجه λ-۱ اندازه اثر مدل کامل را در ماتریس ضریب همبستگی آشکار می سازد. براین مبنا اندازه اثر توابع کانونی این تحلیل برابر ۰/۵۱=۰/۴۹ -۱ است. اندازه اثر مقدار واریانس مشترک بین دو دسته متغیر است که مدل کامل قادر به تبیین آن است بنابراین مدل بدست آمده نشان می دهد که یک منبع واریانس مشترک وجود دارد که هم پراشی دودسته را تبیین می کند. میزان این واریانس ۴۹/. است. در این پژوهش ۴۹درصد از تغییرات هوش هیجانی و سازگاری تحصیلی دانش آموزان توسط استفاده زا فضای مجازی تبیین می گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری انجام شد. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که بین استفاده از فضای مجازی، هوش هیجانی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین یافته‌ها نشان دادند که هوش هیجانی می‌تواند در تبیین رابطه بین میزان استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی نقش مهمی ایفا کند. به عبارت دیگر، هوش هیجانی به عنوان یک عامل روان‌شناختی مهم، می‌تواند چگونگی تأثیرپذیری دانش‌آموزان از فضای مجازی را تعدیل کرده و به بهبود سازگاری آنان در محیط آموزشی کمک کند. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان رابطه منفی و معناداری وجود دارد. این یافته بیانگر آن است که افزایش استفاده غیرهدفمند و افراطی از فضای مجازی می‌تواند با کاهش تمرکز، کاهش زمان اختصاص‌یافته به فعالیت‌های درسی، کاهش انگیزه تحصیلی و ایجاد اختلال در برنامه‌های روزمره دانش‌آموزان همراه باشد و در نهایت سازگاری آنان با محیط آموزشی را کاهش دهد. دانش‌آموزانی که بخش زیادی از زمان خود را صرف شبکه‌های اجتماعی، بازی‌های آنلاین یا فعالیت‌های غیرآموزشی در فضای مجازی می‌کنند، ممکن است فرصت کمتری برای مطالعه، تعامل سازنده با معلمان و همسالان و مشارکت فعال در فعالیت‌های مدرسه داشته باشند. این موضوع می‌تواند

زمینه کاهش احساس تعلق به مدرسه و ضعف در سازگاری تحصیلی را فراهم کند. این یافته با نتایج پژوهش‌های پیشین در زمینه تأثیر استفاده افراطی از فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی و سازگاری آموزشی همسو است (احمدی، ۱۴۰۰)، (جلیلوند فرد، ۱۴۰۲)، (حنیفی و همکاران، ۱۳۹۸) و (سینایی و همکاران، ۱۴۰۰) بر اساس دیدگاه‌های نظری مرتبط با استفاده مشکل‌زا از اینترنت، زمانی که استفاده از فضای مجازی از حالت کنترل‌شده خارج شود، می‌تواند به کاهش خودتنظیمی، افزایش حواس‌پرتی و ایجاد مشکلات روان‌شناختی منجر شود. بنابراین، مسئله اصلی در استفاده از فناوری‌های دیجیتال، وجود یا عدم وجود آن نیست، بلکه نحوه استفاده، میزان کنترل فرد و هدف استفاده از این فناوری‌ها اهمیت اساسی دارد. از دیگر یافته‌های پژوهش، وجود رابطه بین استفاده از فضای مجازی و هوش هیجانی بود. نتایج نشان داد که استفاده افراطی از فضای مجازی می‌تواند با کاهش برخی مؤلفه‌های هوش هیجانی مانند مدیریت هیجان‌ها، خودکنترلی، همدلی و مهارت‌های ارتباطی همراه باشد. نوجوانانی که زمان زیادی را در محیط‌های مجازی سپری می‌کنند، ممکن است فرصت کمتری برای تجربه تعاملات واقعی اجتماعی، تمرین مهارت‌های ارتباطی و رشد توانایی‌های هیجانی داشته باشند. در مقابل، دانش‌آموزانی که از هوش هیجانی بالاتری برخوردارند، معمولاً توانایی بیشتری در کنترل رفتارهای خود، مدیریت زمان، مقابله با فشارهای روانی و استفاده هدفمند از فناوری دارند. همچنین یافته‌ها نشان داد که بین هوش هیجانی و سازگاری تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

این نتیجه نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که توانایی بیشتری در شناخت و تنظیم هیجان‌های خود دارند، بهتر می‌توانند با مشکلات و فشارهای تحصیلی مقابله کنند، روابط مثبت‌تری با معلمان و همکلاسی‌ها برقرار سازند و خود را با شرایط آموزشی سازگار کنند. هوش هیجانی از طریق افزایش خودآگاهی، مسئولیت‌پذیری، انگیزه و مهارت حل مسئله، زمینه موفقیت تحصیلی و سازگاری بهتر دانش‌آموزان را فراهم می‌سازد. نتیجه مهم پژوهش حاضر، نقش هوش هیجانی در رابطه بین استفاده از فضای مجازی و سازگاری تحصیلی است. این یافته نشان می‌دهد که هوش هیجانی می‌تواند به عنوان یک عامل محافظتی عمل کند و اثرات منفی استفاده نامناسب از فضای مجازی را کاهش دهد. به بیان دیگر، دانش‌آموزانی که از سطح بالاتری از هوش هیجانی برخوردارند، احتمالاً توانایی بیشتری در مدیریت زمان، کنترل میزان استفاده از فضای مجازی و حفظ تعادل میان فعالیت‌های آنلاین و مسئولیت‌های تحصیلی دارند. از این رو، تقویت هوش هیجانی می‌تواند راهکاری مؤثر برای افزایش سازگاری تحصیلی در عصر دیجیتال باشد. با وجود اهمیت یافته‌های پژوهش، این مطالعه نیز مانند سایر پژوهش‌های علوم انسانی دارای محدودیت‌هایی بود. نخست آنکه پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود؛ بنابراین نمی‌توان درباره رابطه علت و معلولی میان متغیرها با قطعیت اظهار نظر کرد. دوم، جامعه آماری پژوهش محدود به دانش‌آموزان پایه یازدهم شهرستان ساری بود و تعمیم نتایج به سایر مقاطع تحصیلی، مناطق جغرافیایی و گروه‌های سنی باید با احتیاط انجام شود. سوم، داده‌های پژوهش از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد و احتمال وجود خطاهای ناشی از خودگزارشی بودن پاسخ‌ها وجود دارد.

همچنین برخی عوامل مؤثر مانند وضعیت اقتصادی خانواده، سبک فرزندپروری، ویژگی‌های شخصیتی و شرایط فرهنگی دانش‌آموزان در این پژوهش بررسی نشدند. با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهاد می‌شود مدارس با برگزاری دوره‌های آموزشی مرتبط با مهارت‌های هوش هیجانی، خودکنترلی، مدیریت زمان و سواد رسانه‌ای، زمینه استفاده سالم‌تر دانش‌آموزان از فضای مجازی را فراهم کنند. همچنین مشاوران مدارس می‌توانند با شناسایی دانش‌آموزانی که استفاده

افراطی از فضای مجازی دارند، برنامه‌های حمایتی و آموزشی مناسبی برای آنان طراحی کنند. به خانواده‌ها نیز پیشنهاد می‌شود ضمن نظارت مناسب بر نحوه استفاده فرزندان از فضای مجازی، به جای محدودسازی کامل، مهارت استفاده صحیح و مسئولانه از فناوری را به آنان آموزش دهند. ایجاد تعادل میان فعالیت‌های مجازی، مطالعه، فعالیت‌های اجتماعی و تفریحات واقعی می‌تواند نقش مهمی در سلامت روان و موفقیت تحصیلی نوجوانان داشته باشد. برای پژوهش‌های آینده پیشنهاد می‌شود این موضوع در نمونه‌های بزرگ‌تر و در مناطق مختلف کشور بررسی شود. همچنین مطالعه نقش متغیرهایی مانند سلامت روان، خودکارآمدی تحصیلی، مهارت‌های اجتماعی، سبک‌های فرزندپروری و انگیزش تحصیلی می‌تواند تصویر جامع‌تری از عوامل مؤثر بر رابطه فضای مجازی و سازگاری تحصیلی ارائه دهد. انجام پژوهش‌های طولی نیز می‌تواند تغییرات این متغیرها را در طول زمان بهتر مشخص کند. در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که فضای مجازی به خودی خود پدیده‌ای منفی نیست، بلکه نحوه استفاده از آن تعیین‌کننده پیامدهای آن است. تقویت هوش هیجانی در دانش‌آموزان می‌تواند آنان را قادر سازد تا با مدیریت بهتر هیجان‌ها و رفتارهای خود، از فرصت‌های فضای مجازی بهره‌مند شوند و در عین حال از پیامدهای منفی استفاده افراطی از آن در امان بمانند.

تعارض منافع: نویسندگان اعلام میدارد که در نتایج این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافعی وجود ندارد.

منابع

احمدی، عفت. (۱۴۰۰). سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان. *فصلنامه مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۴(۲۳)، ۲۷۵–۲۸۵.

حنیفی، فریبا، و جویباری، آزیتا. (۱۳۹۸). بررسی رابطه هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر تهران. *فصلنامه علمی-پژوهشی تحقیقات مدیریت آموزشی*، (۵).

جلیلوندفرد، سونیا. (۱۴۰۲). بررسی تأثیرات فضای مجازی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و راهکارهایی برای ایمنی در برابر آسیب‌های آن. *هجدهمین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، مشاوره و علوم تربیتی*. https://civilica.com/doc/1948992

سینایی، عطاالله، و موسوی مشهدی، سارا. (۱۴۰۰). تحلیل جامعه‌شناختی اثر فضای مجازی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *فصلنامه نوآوری و ارزش‌آفرینی*، ۱۰(۲۰)، ۹۵–۱۰۶.

مسعودنیا، ابراهیم. (۱۳۹۸). تأثیر وابستگی به فضای سایبر بر انزوای اجتماعی دانش‌آموزان دبستانی. *مسائل اجتماعی ایران*، ۱۰(۲)، ۲۹۹–۳۲۲.

Ahmadi, E. (2021). Academic adjustment in students. *Quarterly Journal of Psychological Studies and Educational Sciences*, *4*(23), 275–285.

Bachem, R., & Casey, P. (2018). Adjustment disorder: A diagnosis whose time has come. *Journal of Affective Disorders*, *227*, 243–253.

Bar-On, R. (2005). The Bar-On model of emotional-social intelligence. *Psicothema*, *17*, 13–19.

Driver, A. (2012). Achievement motivation and self-efficacy in relation to adjustment among university students. *Journal of Social Sciences*, *6*(3), 333–339.

Hanifi, F., & Jouybari, A. (2019). Studying the relationship between emotional intelligence and academic achievement of high school students in Tehran. *Scientific-Research Quarterly Journal of Educational Management Research*, *(5)*.

Jalilvand Fard, S. (2023). Studying the effects of cyberspace on students' academic performance and strategies for protection against its harms. *18th International Conference on Psychology, Counseling and Educational Sciences*. https://civilica.com/doc/1948992

Masoudnia, E. (2019). The effect of cyberspace dependence on social isolation of elementary school students. *Iranian Social Issues*, *10*(2), 299–322.

Proctor, R. W. (2011). Understanding and improving cross-cultural decision making design and use of digital media: A research agenda. *International Journal of Human-Computer Interaction*, *27*(2), 151–190. https://doi.org/10.1080/10447318.2011.535753

Sinai, A., & Mousavi Mashhadi, S. (2021). Sociological analysis of the effect of cyberspace on students' academic achievement. *Quarterly Journal of Innovation and Value Creation*, *10*(20), 95–106.